

I. N. J.
DISSERTATIO MEDICA
DE

Prophylaxi Pestis Dubia,

Quam
PRÆSCITU ORDINIS MEDICI,
PRÆSIDE

D. IOHANNNE BOHN, P.P.
ET FAC. MEDIC. DECANO,

PUBLICÆ DISQUISITIONI EXPONET
D'AVID Heermann / Görlitz.

D. XIV. AUGUSTI MDCCXI.

L I P S I Æ,
Literis BRANDENBURGERIANIS.

hol. spec.

46, 20

morh spec 226

L. N. J.
§. I.

Vi Artis Medicæ præcepta tradunt, eamve exercent, in genere equidem non minus partis Hygieines, quam Therapeutices, rationem habendam, monent; per illam, ut Sanitas seu status corporis naturalis integer conservetur morbique avertantur, per hanc, ut in Morbum seu Statum præter naturalem delapsus homo pristinae valetudini restituatur, & vitium corpori molestum commode expellatur seu tollatur. Verum ubi ad specialiora deveniri debebat & in hypothese de negotio hoc agendum, Doctrinam de Sanitate tuenda Medicorum plerique satis perfunctorie & confuse admodum explicant, ut proin haud mirum, quod Studium sibi a Morbis prospiciendi a plurimis negligatur, & nemo facile tantam valetudinis custodiendæ curam gerat, quantum quidem thesaurus hic pretiosissimus cætera bona antecellit. Id est, pauci hunc in finem consilia Medicorum petunt, neque hi occasionem sortiuntur, regulas Artis sanitatem tuendi ut applicent; ast tunc demum hos in auxilium vocamus,

mus, ubi Valetudo conturbata ac perdita, nobis illud *Celsi* cap. 1. dictum credentes vel abutentes, quasi *sanus homo, & qui bene valet, & suae spontis est, nullis se obligare legibus debeat, neque Aليا egeat &c.* cum tamen consultius & securius foret, morbum non admittere, quam admissum expellere. Nonnulli equidem medicos consulunt, eorumque praesidium implorant, qui infirmiore & lubrica valetudine gaudent, & qui, ne in morbos hos vel illos graviores praecipitentur, metuunt: a perfecte sanis vero nihil ejusmodi compellationum nobis obtingit, nisi forte aliquid Epidemii & Contagiosi Civitatem vel Provinciam invadat, & a quo, propter causam externam communem, pares molestias ac periculum timemus.

§. II.

Inter quas tamen occasiones Constitutiones pestilenciales crebriores sunt, quibus imminentibus ac emergentibus quilibet in Arte nostra quaerit asylum, promptos etiam ad consilia ferenda & praesidia prophylactica subministranda illos offendimus, qui eandem exercent, juvat quoque hos Magistratus, Civium salutis curam gerentis, autoritas. Unde factum, ut Pestilentiae Prophylaxin duplicem consignarint Loimographi, communem nimirum seu popularem, & singulorum: quarum nimirum illa impediatur, ne pestilens Contagium ex vicinia in Civitatem seu Provinciam devolvatur, vel admittatur, nec admissum per hanc latius explicetur; haec vero Civibus atque Incolis prospiciat, ne istud hos adeo facile inficiat, seu ut hi constitutionem pestilentialem absque sui laesione ac impune magis ferant. Prioris Prophylaxeos Leges ac modos recensere atque discutere in praesentiarum mei haud facio, majoris minorisve efficaciae: disquisiturus potius in momenta praeservatoria, quae singulis vulgo & hincinde commendata atque obtrusa legimus.

§. III.

§. III.

Nunquam defecerunt Consilia antipestilentia, prolixiora satis aliquando, publica non minus auctoritate, ac privato conatu, exarata, & in his adeo multifaria consignata remedia præservatoria, ut per hæc non tam levare, quam opprimi, videantur, qui ad calamitosa ejusmodi tempora fuerunt reservati, Medici æque ac medicam opem implorantes. Et negotii hujus occasione, quod in Chymia *Billichius observ. & parod. Chymiætr. dedicat.* desiderat, de Medica pariter arte dolendum puto: sc. hanc non minus medela generosiore, ac illam Chymia, indigere, quæ vitia & labes ejus tollat, proin non tantum addat, quod deficit, sed demat quoque, quod abundat, seu exuperantias, quæ medentibus ac medelam anhelantibus impedimento sunt, discutiat. Sane ambiguus hæreo, utrum sensuum & judicii libertas potius, an publica utilitas, periclitetur, si Scriptorum industriæ seu libidini tantum concedamus, nihilque propriæ indulgeamus, quæ eorum Commentariis s. præceptis aliquid addat, aliquid horum immutet, ac de eo ambigat; Id est, singulare penes nos stupiditatis argumentum cui libet ominari licebit, in solis aliorum assertis si acquiescamus, & a populari nutu mere pendeamus, nihil nobis ad Artis notitiam comparandam atque perficiendam reliqui esse credamus, vixque extra tritam semitam pedem ponere ausi in erroribus avitis s. inveteratis & procul dubio ad posteritatem seram transituris, inertes confiteamur atque immoriamur.

§. IV.

Describitur Medicina illius, quod deficit, appositio; & quod exuperat, sublatio: cur non in hac ipsa

Arte quædam abundare, quædam deficere, perspicimus? Cogitarunt hæcenus & per diversa secula de ejus incremento scripturientium plures, pauci inquisiverunt, numne illius Syntagmata talia foveant, quæ exturbari, commodius & salutare magis foret: ita ut de ipsa Arte plus demereri mihi videantur, qui exuperantias incongruas, quam qui defectus, innuant, hinc de illis potius exterminandis seu delendis, quam corrigendis his, allaborent, proin etiam hoc nomine inter Artis cultores strenuos referendi.

§. V.

Scilicet hoc ipso arrogantiore ævo, quo quilibet ignorantiam seu infirmitatem suam fateri detrectat, & quæcunque conscribit, scientiæ singularis foetus credit, plerique ignorantia non levis documenta produnt & properando cœcos catulos pariunt: dum pro veris tradunt, de quibus ipsimet, nisi stupidioris plane ingenii, dubitant. Illis Scriptoribus condonare mallet, qui talia bonâ fide ex Commentatoribus, quorum fides ad canonicam auctoritatem per Lectorum credulitatem evecta, describunt: his vero carbonaria fide subscribere, Viri ingenui ac probi haud puto, neque, nisi vitio & piaculo, verti poterit cunctis, qui meliora perspicientes deteriora sequuntur & sua faciunt, aliisque falsa pro veris obtrudunt. Decem, ni plura, remedia contra unius Morbi insultum, ubi de Materia medica agitur, recensentur ac deprædicantur: dum nihilominus neutrum, nedum unicum, horum experientia fida comprobat. Qualis vanæ garrulitatis intuitu Commentatores ejusmodi non absimiles sunt agyrtis jactatoribus: licet in eo ab his recedere videantur illi, quod ex pluribus unum, hi ex unico plura, promittant præsidia, utri.

trique tamen per levitatem frivolam decipiant, & penes prudentiores fidem, quam quærunt, perdant.

§. VI.

Hæc evidentius declarandi argumentum in præsentiarum concedet Prophylaxis Pestis individualis, adeo in vulgus æque, ac penes illos, qui in Arte Magistri censerii gestiunt, decantata, & de generatione in generationem propagata: cujus nihilominus genium & virtutem, si, seposito præjudicio, disquiramus, nos nihil omnino in negotio hoc scire ut largiamur, Ratio sana & Experientia fida jubet. Nullum profecto mihi hæctenus legere integrum fuit Commentatorem Medicum, qui hujus argumenti Scholis introducta non approbarit, nisi quod unum alterumve forsitan tantum momentum circumspectius trutinaverit. Credunt Posteris, quod Antecessores crediderunt, hinc ab illis perperam exscripta assensu præcipitante comprobant: saltem, ne his minus scire, adeoque Existimationi suæ Scholasticæ derogare, videantur, turpe Doctori autumantes, si de Prophylaxi Contagii pestilentialis rogati suam in Arte peritiam abunde & prolixiore consilio comprobare nequeant.

§. VII.

Plura hujus præcipitantiaæ documenta hinc inde advolant, si illa tantum lustremus Scripta, quæ biennium elapsam concessit, ab ejusmodi quoque hominibus, qui pestilentialem Constitutionem nullam experti, de Cladis nihilominus hujus phænomenis ac præservatoriis atq; curatoriiis remediis multa edisseruerunt, & amplos horum Catalogos in publicum ediderunt: non ut Contagium pestilentiale ab hoc avertant, sed ut per Contagium in plures disseminatum scripturiendi Cacoëthes in semet susceptum testen-

stentur, aut, quo mitius cum his agam, ut in Catalogis librariis publicis locum inveniant, & ignaros in sui admirationem rapiant.

§. VIII.

Præservatio, accuratius & secundum regulas Artis differendo, Causarum externarum & occasionalium tantum rationem habet, hasque avertere satagit: & si hoc præstare nequeat, frustranea omnino erit dicenda. Proin si Contagium, terrorem aut metum inter illas potiores concipiamus, seu admittamus, quæso, quid remediorum expectationi Medici ac Vulgi respondet, aut respondere valebit, i. e. avertendis illis binis adæquatum reperietur prophylacticum medicum vulgo traditum ac creditum? Neutrum sc. horum, etsi in corpus nostrum agunt, minime tamen delent, seu ex atmosphæra deturbant miasmata contagiosa, multo minus contra terrorem simileve exinopinato eveniens obfirmant, vel obfirmare valent individuum.

§. IX.

Sub contagii fomite pestem inquinare, penes plerosque, ut opinor, in confesso est: an autem sine illius suspicione atque concursu pathemata animi solitaria eandem unquam patrent, illorum disquisitioni concedo. Saltem ratione prioris, quod nihil, nisi miasmatum pestilentialium congeries seu contextus existit, mihi ambigere integrum erit, num ejus activitati adæquata, illamque avertendi ac infringendi sufficientia, sive natura, sive ars, suppeditet remedia? Flagri cœlitus a manu Dei in pœnam & cladem populi immisi, ac cujus natura atque vis omnem intellectum humanum longe superat. Prolixiore equidem serie talia recensentur a Loimographis & a plebe credula approbantur: de eorum fida nihilominus efficacia dubitare jubet Ratio

Ratio

Ratio pariter atque Experientia. Dubitant non minus de eorum existentia, sibi que nulla cognita ingenue fatentur Medici majoris peritiei, *Palmarius v. g. Unzerus, Sennertus, &c. sc.* quæ propria & specifica virtute pestilenti veneno ita repugnent, ut accedente Numinis Divini favore, omnium vel plerorumq; cujuscunque conditionis hominum corpora adversus ejus insultus præmunire, atque etiam hoc, si forsan ingressum, extinguere & dispellere possint. Plurimum loco sit *Sanctorius Medic. Stat. Sect. 1. apb. 138.* edisserens: *Qui aliud remedium pro vitanda Peste instituant, quam fugam, vel sunt homines ignorantes vel volunt aruscare. Cui ex modernis addo Sydenhamum, de morb. acut. S. c. 2. Pro- phylaxin, ut verbo attingam, non sum nescius, etiam ad illam Antidotarium calidorum usum passim deprædicari: ast, quo emolumento, adhuc probandum restat. Imo Vinum liberius ingurgitatum aliaque fortiora præservativa, statim horis die- tim assumpta, complures, qui alias salvi intactique verosimili- ter permansissent, in pestem conjecerunt. Hoc est, ambi- guum relinquatur penes Saniores, numne eorum usus plus noceat, quam profit. Postquam plusquam evidens mul- tos Infectionis præservatoria æque ac curatoria jactitare ar- ceana a Seculis oriunda & comprobata: quos nihilominus cum familiæ notabili parte virulentia pestilens sustulit. Et si forsan unus alterve Electuario quodam, Pulvere, Trochi- scis, Balsamo &c. utens, Pestem evaserit, minime tamen liquet, hæc vera & genuina esse prophylactica, seu per illa se fuisse præservatum: cum plures alii superstites maneant manserintque, qui nihil horum aliorumque assumerunt; multi contra sub eorum usurpatione interierint. Adeo ut probabiliter aut *Fallaciam non cause ut cause*, committant, aut uni tantum vel alteri hoc illudve prophylacticum ve-*

re extitisse salutare, innuant, i. e. a particulari ad univer-
sale perperam concludant.

§. X.

Hoc est, vix satis fidæ cunctæ illorum vi-
dentur Observationes, qui remedia præservatoria
tantis encomiis commendant: cum mens nostra
nihilominus semper in ambiguo relinquatur, an qui
sub eorum usu Pestilentia virus non experti, incolumitatem
suam his, non fato seu aliis causis, in acceptis ferre debeant.
Postquam potissimum non unico & simplici salutem no-
stram confidimus, sed a pluribus demum eorum copiis &
cohortibus, seu vastis Compositionibus, illam expectamus:
ignari manentes, quodnam horum altero præstiterit: amu-
letis v. g. suffimigiis, odoramentis, alexipharmacis & nescio
non quibus simul utentes; in singulis tamen Virtutem præ-
servandi singularem concipientes, sicque nos aliosque deci-
pientes, quos informare nihilominus & contra morbi hujus
contagiosi impetum præmunire satagimus. Totidem a di-
versis Consiliorum Scriptoribus sub magnis & infallibili-
bus præconiis commendata eorum legimus & usurpata no-
vimus evporista: moriuntur interim sub hac illave pestis pe-
riodo totidem illis æq; instructi, ac non instructi: superstites
incertos linquntia, quantum virtutis s. efficaciam illis con-
cedendum. Infida sane sunt experimenta, laceræ sunt ejusmo-
di observationes: quæ de antidotorum equidem applicatio-
ne, haud tamen de effectu usurpatorum testantur; frequentio-
rem illorum usum recensent, efficaciam eorum nescientes,
aut audacter saltem jactitantes. Quorum hoc in illis maxime
metuimus, qui Constitutionem pestilentialem nec unquam,
nec quantum valeant, aut non valeant, a se commendata, ex-
perti, antidota ejusmodi parant, distraunt, ac cum schedis
com.

commendatiis in longinquum ablegant: postquam nimirum hos non tam emptores contra Contagium præmunivisse, quam oculos suos auro & argento locupletasse, deprehendimus. Neque Præservativum aliquod certum dici meretur, nisi quod in domo infecta, & in iis, qui circa ægros versantur, crebro tentatum & approbatum fuerit.

§. XI.

Equidem ejusmodi prophylactica specifica nonnulli asserere satagunt per hoc, quasi DEUS nullos producat immitatve morbos, quin simul appropriata contra hos largiatur remedia: proin antipestilentia quoque creata & concessa esse ab eodem misericorde non minus ac vindice. Cujus tamen illationis fundamentum forsitan illud *Sydenhami*, evertit, cæteris quamvis affectibus p. n. a Dei benignitate certa amoliendæ causæ morbificæ ratio sit monstrata, Pestilentia nihilominus, tanquam enormiorum delictorum flagello acerrimo, non, nisi lubricam admodum & versabilem, adjunctam deprehendi. Pestem non minus ac alios morbos a DEO produci concedimus, sub hac tamen disparitate, quod hujus causa naturalis quidem pariter, simul tamen extraordinaria & latens magis sit; proin, annotante *Palmario*, aliquod equidem pestilentialis veneni antidotum si forsitan creatum, hætenus tamen in Naturæ sinu occultum seu in manu Dei teneri; dum remedia hujus generis nulli mortalium per totidem secula innotuit, aut penes nullum practitorum consignatum legimus, nec illos ipsos, qui asserti hujus fautores, se tale nosse, saltem gloriari observamus. Neq; adeo simpliciter concedere possumus, cæteris præter Pestem morbis concreata esse, aut saltem deprehendi, remedia, quod communiter supponunt: postquam contrarium per multa Mor-

borum genera, oppido declarare datur, illorum sc. quibus nulla arte, ni forsan aliquando per Naturæ singulare robur & fatum, mederi licet, Phthiseus v. g. Sphaceli, Calculi, Canceri &c. quos incurabiles ideo ajunt.

§. XII.

De cœtero absonus & sanæ rationi repugnare videtur ille Vulgarium Medicorum mos, quo remedia diversa universaliter contra futurum seu imminentem Luem commendant: cujus indolem seu genium nihilominus neutiquam proin nec remedia, non, nisi per futurum seu actualem Experientiam, comprehendere poterant. Conscribuntur Ordinationes pestilentiales, & in his Consilia atque Præsidia prophylactica recensemus, Morbis quem saltem exhorrescimus, antequam hujus unguis ostenderit, & quem non unius generis esse, hinc inde experimur, docent Antecessores: ita ut quæ unius Loci ac Temporis Constitutioni epidemicæ observabantur congrua ac curatoria, posteriora tempora eludant; hinc probabile fiat, virtutem quoque prophylacticorum, quæ olim forsan salutaria extiterant, aliquando & posthac irritam evasuram. Falluntur proin, qui pristinis & Antecessorum præservatoriis posterorum salutem committunt, & levi seu dubia admodum armatura instructi hostis adeo ferocis impetum temere expectant.

§. XIII.

Suppono porro ex consensu Practicorum sagaciorum, in Peste perinde, ac aliis morbis acutis, tendentias naturæ criticas perperam minime esse conturbandas, & motus anomalas ob extraconcitatos illius Synergiæ maxime impedimento esse; quid aliud agit, qui prophylacticis inibi ferenter utitur? numne eadem facilitate per hæc Corporis
tex-

textura æque ad admittendum, non arcendum & devincendum hostem præparatur? Unde securius agere videntur, qui pauca sibi familiaria reddunt auxilia præservatoria, quam qui multa postquam posterioris generis homines a peste frequentius corripit & gravius agitur, qui singulari studio ab eodem affectu immunes degere allaborarunt. Evidens hoc evadet ex Sangvinis missionum administratione præservatoria, quam Plethoricis & lautiore victu fruentibus communiter svadent, sub prolixioribus circumstantiis deprædicat *Quercetanus*, plerisque nihilominus haud adeo proficuum contigisse, innuunt diversi Veterum ac Modernorum,

§. XIV.

Probabiliter, quod, quemadmodum de cæteris cujuscunque generis toxius hætenus observatum fuit, illa haud plus minusve in corpora plethorica, ac inania, seu evacuata, agere, sed eandem in utraque virulentiam exercere: nec Venum pestilens, si quendam insultet, a majore minoreve sangvinis plenitudine frænum patitur. Neque a Plethora aut alio quodam (vicio depletionem hujus alias postulante, Pests generatur: proin nec Sangvinis eductio nos ab eadem tutos reddere valet, quam sola virulentia determinata, nobis incognita, patrat. Et quamvis non illa ratione Sangvinis missionem prophylacticam suspectam reddere velim, quod ex sententia Vulgi exhaustis per illam viribus, cor auram malignam minus potenter dispellat aut subigat, sed hujus qualitatem deleteriam promptius admittat: contingit tamen forsan, quod calamitoso hoc tempore incerti simus, numne Venenum pestilens hoc vel illud corpus jamdum subintravit atque insensibiliter infecerit: cum hoc quandoque per plures dies in eodem

latitet & gliscat, donec inflammam seu actum erumpat, atque hoc quidem sub Sangvinis depletione facta. Quemadmodum *Diemerbroeck 2. de peste cap. 8. § 9. ac l. 4. hist. 16. 28.* a se frequentius observatum commemorat, Venæsectiones, quoque in optime sanis & plethoricis institutas, damnosissimas evasisse; quod abunde docuerint tristitia plurimorum, etiam plethoricorum, exempla, qui, cum præservationis gratia venum sibi pertundi curassent, brevi post Peste correpti fuerint. Idem in Constitutione pestilentiali nostrate superiore in Studioso ac Fœmina quadam observavi, quibus dum ex mera petulantia, & ut se a Pestis invasione (ut credebeant) tutos redderent Sangvinis missioni se exponebant, proximo mane Pests insilibat: simileque testatum mihi faciebat illius temporis Medicus nobis pestilentialis ordinarius, diversos sc. paulo post ejusmodi Venæsectionem prophylacticam pestis virulentiam expertos fuisse. Aut hoc ad minimum hinc inferre conceditur, Sangvinis educationem præservatoriam ut plurimum esse frustraneam.

§. XV.

Neque adeo exiguus inconsiderantiæ impetus videtur, per ejusmodi Pests Regimina hæc vel illa Prophylacticorum genere omnibus atque singulis, nulla habita ratione texturæ corporis, collaudare: postquam non omnia omnibus quadrare, in propatulo est, aliaque methodo & per alia remedia tractari postulant. Cholericis v. g. & sangvineis præ Phlegmaticis, aliter, quibus Cerebrum & Pectus firmum, præ illis, quibus hæc imbecilliora, sive per naturam, sive valetudinem, obtigerunt, proin non cuilibet quosvis cothurnos applicare conceditur. Largior, hæc illave remedia, sive curatoria, sive præservatoria, Consti-

tutioni huic vel illi fuisse adæquata : quamdiu tantentalia sub Consilii antipestilentialis generalioris concepta plebi conceduntur, numine ab eorum usu plus noxæ verendum, quam salutis sperandum? Quod hæc rerum medicarum ignara discernere nesciat circumstantias, illa permittentes ac prohibentes, i. e. quali temperamento seu solidarum ac fluidarum partium texturæ individuali ista conveniant, aut secus: hinc promiscue illis utitur, quamdiu Regulis ejusmodi, autoritate etiam publica evulgatis, cœca credulitate inhæret. Postquam nec in ejusmodi Regiminibus adjectas cautelas ac animadversiones, pro istorum applicatione moderanda quamvis circumspecte satis excogitatas & in se satis perspicuas, v. g. locum hæc vel illa habere in pituitoso, non in bilioso, applicare novit artis ignarus, seu qui se cholericum, phlegmaticum discernere nescit. Liquores acidulos miasmata pestilentialia subigere, e Consilio ejusmodi legit quilibet, legit pariter, talia minus quadrare hypochondriacis & quibus systema nervosum laxius: se nihilominus Hypochondriorum & Nervorum infirmitate laborare, haud dijudicat, nec dijudicare novit.

§. XVI.

Quemadmodum nec nobis fanis, & plebe sagacioribus habitudinem corporis nostri intrinsecam, in horas insensibiliter mutabilem illius temporis & sub atmosphæra suspecta adeo accurate discernere licet: quin hæc illave a peste præservandi ratio, ut intempesta saltim, nobis perniciofa eradat. Et nonne sub eodem cœlo funesto levis in diæta commissus error, aut ab extra conceptum miasma pestilentialiale, fluida intrinseca eousque immutare potest, ut hujus illiusve prophylactici usus, ratione nobis plus minus evidente, dissolvendo, inspissando, &c. damnum indeclinabile

bile

bile inferat: motus Naturæ forsan posthac sufflaminando aut festinando, tendentiam ejus, ad Bubonem v. g. salutarem, in Carbunculum gravioris periculi aut desperatam Petechiarum efflorescentiam, adigendo seu dirigendo? Postquam imprimis per experientiam convincimur, illorum, qui crebiori & immoderatiore prophylacticorum usus se manciparunt hactenus, si Livi ipsi exponantur, sortem deteriore longè deprehendi, præ illis, qui talia aut omnino ignorunt, aut in iis frugaliore extiterunt.

§. XVII.

Accedit, Diatheses illas præternaturales, quæ corpori nostro a causis occultis, sub virulentia aut deleterii idea, imprimuntur, sicut varii generis, ita nec unius generis antidoto cedere; sed præter alexipharmaca communia, quæ omnibus omnino venenis creduntur contraria, specialia quoque & quæ uni alterive tantum deleterii speciei averfantur hisque arcendis ac depellendis appropriata magis existunt, a Scriptoribus recenseri: v. g. lignum Gvajacum, radicem Sarsaparillæ, Herbam Saponariæ & Mercurium diversimode præparatum ac applicatum Livi Venereæ; Mucilaginosæ & pingvia, v. g. mucilaginem Cydoniorum, radicis Althææ, Lac, Emulsionem, Butyrum, oleum Amygdal. dulc. &c. Mercurio sublimato, Aquæ Forti & Cantharidibus; Acetum atq; Castorium Opio &c. &c. Quia tamen prioris generis Alexiteriis autoritatem universalium jure & vel ideo concedere haud possumus, quod præter illa specialia & huic atque illi toxico adæquata postulentur & observentur alexicaca, i. e. universalis illa non omni virulentia resistant: Dubia quoque & minus fida censeri debet eorum vis in Peste arcenda & expellenda; posteriorum vero

vero

vero talia quia ignoramus, quæ morbo huic, seu ejus veneno specifica virtute medeantur, in præservatoriis genuinis designandis nos dubios, sine labe imperitiei & jure profiteamur.

§. XVIII.

Et sitandem ætiologias præsidiorum præservantium disquiramus, plerosque eorum, qui ab iis tantum sibi pollicentur, in eo consentire deprehendimus, quasi putredinem arceant, seu contra hanc nos præmuniant & quasi loricent: qualem hypothesein tamen omnes nunc eludimus strenueque diffitemur. Postquam illud etiam tempus, quo aer serenus, purus, temperatissimus & ad concipiendam fracedinem minus dispositus, nobis funestum evadit; neque in Contagio ullum putrilaginis phænomenon apparet; nec per naturam, nec artem, declarari valet, per putredinem cujuscunque gradus venenum ullius generis produci posse. Evolve cuncta eorum, generatur neutrum per putredinem, nec putrilaginem sapit oletve virulentia pestilens, dirissima quamvis. Quibus ita se habentibus plerorumque nihilominus remediorum antiloimicorum agendi ratio in eo firmatur, quod putredini resistant: cujus ætiologiæ connexio nulla existat. Balsamicis vulgo dictis medicaminibus balsamare seu condire contendunt corpora viva, quasi Spiritus vitalis, quem Balsamum vitale ajunt, Embammatis ejusmodi externis virtute conservandi sit longe inferior: eadem corpora per pollincturam non tam illinire, quam insuccare, & contra miasmata fracida loricare promittunt, ubi nihil fracidi, nullus situs. Unde Balsamica dicta remedia aut in mero conceptu seu mentis commento consistunt, aut non, nisi mechani-

ce, explicari & admoveri valent: qualem mechanismum tamen Lues hæc attendere nescit.

§. XIX.

Qua occasione non possum non ridere illum corpora contra virus pestilentielle præparandi & condiendi modum, dum pari ratione, ac carnes in culinis a corruptione maceratione cum sale præservantur, illa ne Peste corripiantur, salis frequentiore usu, tueri posse, sibi aliisque persuadent: cum carniæ corruptelam & Pestis formalitatem non leve intercedat discrimen; intercedat pariter saluram & condituram carniæ ex sanguinum atq; corporis vivi, ne mortem obeat, si datur, præmunimen. Ast cachinno soluto dignum videtur Consilium *Guarimonii*, quando infumare jubet quotidie bis vel ter corpora atque vestimenta exhalationibus, à Salsugine Salinarum per cocturam elevatis. Et forte ejusmodi conditura vix opus in locis salinariis, quorum atmosphæra tota die noctuque, ad sitim usque incolarum satis molestam, sale turget, ad pestilentes nihilominus aporrhæas refræandas minus potens. Ne de iis dicam, quorum fluida intrinseca falsedine præternaturali & enormiore scatent, v. g. Scorbuticis: quorum saliva & sudor in granula salina sæpius condensantur; quos tamen salura hæc a Pestis contagio vix tutos præstat.

§. XX.

Haud fidam certamq; magis condituram prophylacticam nobis promittere possumus a fumo seu Gas Sulphuris, quasi pari ratione, ac vina a vappescentia & situ conservet, contra pestis quoque vim tutelæ patrocinium præstet. Hippocratis hoc euporiston ait *Helmontius*, idemque ut singulare remedium prolixius commendat, si

ni-

nimirum Vinum vasi ejusmodi sulphurato, adjecto tantillo salis deliquati, probe infusum & in hoc asservatum quotidie bis hauriatur: quam fabulam etiam nonnulli modernorum magis egerunt ac cecinerunt, quibus tamen nec Rationem, nec Experientiam, applaudere observatum fuit. Turpiter satis hi se dant, dum toti compagi sulphuris hujusve floribus vim antidotalem singularem concedunt; Gas vero seu stigmati ejus acido parem: cum evidenter distare integrum Sulphur a fumo ejus, sive ut tali, sive in stigma acidum congelato, oppido constet, ut mirum sit, Philosophos ejusmodi per Ignem, rebus textura omnino distinctis eandem virtutem assignasse,

§. XXI.

Concretum observamus Sulphur phlogiston ex Bitumine & Sale acido, quorum illud eidem inflammabilitatem præstat, hoc sub & ab ejus flamma fufum Gas ac stigma acidum format; neutrum ergo horum Sulphur dici meretur, sed pars tantum ejus constitutiva utraque existit; hinc, quod Sulphur in corpus assumptis agit, agere nequit Gas, nec vice versa. Ipsemet *Van Helmont*, Sulphuris integri æque ac Gas ejus adeo eximius patronus, accensum equidem Sulphur tria eructare seu depromere heterogenea autumat, fuliginem nigram, stigma acidum & partem sui homogeneam minus inflammabilem aut combustibilem. Sulphuris portionem sub fumo seu fuligine evolantem, quemadmodum sit *in indole pristina*, hoc est pristinum seu integrum Sulphur, ita *nec in Peste ullius valoris esse*, scribit, paulo post tamen & in eodem contextu *Sulphur integrum in cote levigatum*, ad viginti grana per experientiam Hippocratis, pro sudore præservativo concitando, aliquoties in septimana,

assumere suadet. E. quod cum fumo sub Florum specie modo rejecerat, sui oblitus, tanquam alexicacum pretiosum, cum Vino salito propinat: simul interim Sulphuris combusti, & cujus *semen omne per flammam destructum, Gas seu Spiritum sylvestrem, ob proprietates sui Concreti*, Pestis antidotum pronunciat. Cum nihilominus Gas & Stagma hoc substantialiter minime differre, ex utriusque aciditate communi ac potentia, flores Rosarum, Papaveris erratici, dealbandi, cœruleos Violarum, Cyani &c. flores rubefaciendi, inferri queat; quinimo Spiritus seu stigmata acida Sulphuris, Vitrioli, Salis Antecessores pariter ac Successores *Helmontii*, quoad virtutem antiloimicam Gas huic hinc inde subornant: & si differentia aliqua inter bina hæc ex Sulphure, sub ejus deflagratione eructata, concipienda in modo tantum Substantiæ, seu dispari spissitudine, seu volatilitate & fixitate quærenda. Discursus ergo hic de Sulphuris vi alexicaca contradictionum & confusionum plenissimus est, proin hanc creperam & ancipitem satis reddit.

§. XXII.

Neque eadem ratione corpora nostra a peste corumpuntur, ac Vina per vappescentiam vitiantur, E. nec utrisque idem remedium quadrare videtur. Id est, Vina, quamvis per sulphurationem sub textura naturali conserventur, virtutem tamen, quam a fumo seu Gas Sulphuris acceperunt, in corpora, quæ illa hauriunt, æque transferri, in dubio manet, & a Vini conditura tutrice, per quam hoc in statu incolumi conservatur, ad custodiam corporis nostri hujusve valetudinis concludere minus licet. Abhorremus, detestamur ac dissuademus mera sulphurata, quod cephalalgiam alioque systematis

ner-

nervosi affectus p. n. concitent, expectamus nihilominus & promittimus ab iisdem tutelam contra pestilentiae insultus, cerebrum ac fluidum nerveum mox impetuosius petentes. Et si Oenopolas nobis magistros volumus, cur non eosdem prudentius imitamur, dum pro symptomatis a sulphuratione vini emergentibus evitandis, Nucis Moschatae accensae fumo cados, vini asservationi destinatos, praeparant? adeoque securius forte cum salute nostra agimus, infido ejusmodi remedio illam haud concredentes.

§. XXIII.

Verum, quo ad specialiora magis descendam & hujus illiusve Prophylactici infirmitatem innuam, Amuletorum virtutem primum evolvere conabor, postquam a nonnullis Medicis eadem commendari, ab aliis reprobari, eorumque vim ancipitem pronunciarum, conitat: quorum singulos nominare, supervacaneum duco, repeti possunt ex *Sennerto 4. de febr. c. 5.* *Unzero Tatoptr. pestil. l. 2. c. 9.* ac *Antidot. pestil. 1. part. 2. dist. 3.* & *Diemerbr. de pest. l. 2. cap. 11.* Parantur illa ex variis, imprimis tamen venenosis, aut venenosis creditis, sc. ex Arsenico, Mercurio, aut utroque simul, & quidem vel per se, vel cum additamentis diversi generis, potissimum alexicacis: quibus accedit *Zenexton Paracelsi & Helmontii*, ex Bufone confectum. De singulis his dubia satis minusque fide deprehenditur experientia, v. g. *H. Saxonia de plica c. 53.* & *Job. Bapt. Gemma de rat. cur. bubon. pestil.* postquam ab *Hier. Capivaccio* intellexerant, in Pestilentia Patavina anni 1576. multis adhibita ejusmodi pentacula parum praestitisse. Quibus *Hor. Augenius 3. de peste c. 27.* assentitur, quando scribit: *multa fieri, quae diversam habent causam,*

sam, quam vulgo creditur. Et Zacutus Lus. 2. de med. Princ. hist. 89. quest. 48. postquam Fallopii, qui Arsenicum in sacculo cordi impositum medicamentum a Deo factum esse, contestatus fuerat, meminerat, Sed videndum, addit, num Experientia sit bona? Cum enim multa sint, quae in pestis praecautione applicantur, auxilia, videndum ad quae referenda sit salus: Ego tunc credam, cum videro hominem ad pestem suscipiendam aptum, cum pestilentibus conversantem, reprobo utentem regimine, horum solum antidotorum vi, fuisse preservatum. Bona tamen fide testari possum, me Anno 1600. in vasta illa Pestilentia, quae Lusitanos, Cantabros, Gallicos, Flandros, Afros, Hispanos citiores, & non paucos, ut audivi, Orientales provincias miserrime afflixit, plurimos vidisse peste correptos, imo alios repente, velut fulmine ictos, emortuos &c. In quorum parte laeva juxta Cor Sacculus plenus Arsenico diu fuit gestatus.

§. XXIV.

Hos secutus Höchstetterus Dec. 3. cas. 2. eadem pentacula, tanquam nugas aniles, rejicit, argumentis haud levibus instructus. Imprimis vero Experientia nobis nostrisque coævis certam fidem fecit, plurimos tempore Contagii Amuletorum ejusmodi gestatione nihil quicquam praemunitionos, sed multoties pestilentiali lue citius contaminatos, fuisse: dum contra illorum praesidium negligentes ab ejus virulentia incolumes evaserunt. Nos in nostra Peste, scribit Dicmerbroeck l. a. annot. 1. vidimus indiscriminatim aequè mortuos fuisse illos, qui ista gestabant, atque alios, qui illa contemnebant. Quinimo Helmontius, in paradoxo admittendis ac condendis aliàs perquam facilis tumult. pest. Arsenici & Mercurii usum in Castris Ostendunt
nis

nis, frustraneum observans eadem dissvadet, & loco horum Zenexton ex Bufone, non Paracelsi, sed a Butlero sibi communicatum, commendat: quod tamen alios vanum deprehendisse, oppido liquet, ipsemetque Helmontius vel per hoc illud suspectum reddit, dum arcanum illud imperfectius ab Hyberno illo sibi traditum perhibet, eo in exilium abeunte, antequam hujus parandi & applicandi rationem integre exposuerit: constet etiam aliunde, Seruum & Filios Helmontii peste correptos & extinctos fuisse, Nec vitio ulli verti poterit, qui occasione *Zacuti Lus.* modo allegati in illud paradoxo prorumpit, nec genuinam & fidam Experientiam ex illis, quæ hinc inde circa Amuletorum efficaciam observantur, concipi & formari posse. Dum hi, quos per illa conservatos novimus, non tam eorum virtuti, quam firmæ corporis constitutioni seu Naturæ robori, hoc in acceptis referre debent, vel possunt: forsan quoque non solis his pentaculis valetudinem suam confiderunt, sed præcautionibus aliis simul, atmosphæram suspectam vitando, diætâ salubri & prophylacticis internis utendo, vacarint; ut dubia linqatur mens, num illorum salus his potius, quam amuletis, adscribenda veniat.

§. XXV.

Angusta ergo satis deprehenditur fides horum pentaculorum, ni penitus concidit: nec illam firmabit Ratio, deficiente Experientia frustra quæsita, aut certe ex plerorumque etiam, qui virtutem illorum approbant, sententia abstrusa maxime, quod eorum agendi modus nos lateat. Illique in hoc concipiendo in adeo diversas & sibi contradicentes opiniones secesserunt, & in negotio hoc se maxime hallucinari testatum fecerunt, prout penes *Höchstetterum, Sennertum ac Diemerbroeck l. a.* legere conceditur,

tur, ætiologias sc, ab illis traditas theoriis & hypothefibus ineptis atque erroneis inniti. Ego missis his nugis ideo maxime de virtute Periaptorum dubito, quod nondum sufficienter declaratum cernamus, an hæc venenum de foris appellens subigant atque enervent? an Spiritibus internis ejusmodi robur addant, vel texturam seu habitudinem concilient, per quam illud ab extra immissum promptius supprimant ac repellant.

§.XXVI.

Prius si ab externis his expectandum, aliter hoc fieri nequit, nisi per modum concentrationis & quasi absorptionis: quod non alia ratione præstabunt, ac quævis corpora, quæ seminium pestilentielle undique recipiunt, idem tamen eadem facilitate ex se in corpora humana, hinc illa quoque, quæ talia gestant, eructant & Contagii vehiculum seu fomitem cōstituunt; proin contra pestem non præmuniunt, sed in eandem præcipitant. Neque metum hunc discutiet, quod observare communiter jubent, ut regioni cordis supra indusium, forsan plura indumenta, applicentur, aut ut, cavente *Horstio 7. obs. 29. & Dec. 10. probl. 9.* in balneo noctu & inter sudandum deponantur, aut postquam aliquandiu gestata, rejiciantur & cum novis immutentur: æque enim per vestimenta crassiora & quovis tempore virulentia in Amuleto concepta, seu ab illo attracta, corpori, quod hoc de collo suspensum tenet, imprimi ac communicari valet. Aut exactissime nosse juvaret momentum, quo virus ab Amuleto attractum fuerit, ut statim ac tempestive rejici queat: quod forte vix sperandum. Multo minus nobis a Periaptis ejusmodi promittere possumus, quod energiam virulentia hujus simul destruant atque enervent cum vis hoc præstandi in illis nondum comprobata.

§.XXVII.

§. XXVII.

Spiritibus Pentacula hæc lingulare robur seu firmitudinem conciliare, aut inquinamentum intus susceptum discutere, paradoxum omnino videtur: utpote ratione venositate formalis illis quam exitiosissima & ad discutendum venenum haustum minus apta. Neque enim *Droetto consil. pestil.* subscribere licet, dum Arsenicum inter Alexipharmaca numerat: contrarium experientia abunde testante. Nec *Hermio*, quando *de pest. c. 8.* asserit, Cor ad illius contactum seu perceptionem se potentius contrahere ejusque Systolen præ Diastole intendi, ut heterogenea morbosa validius expellat, quam admitat seu attrahat, utpote qualis effectus innueret, ejusmodi amuletum cordi seu spiritibus inimicissimum & exitiosum tandem existere. Quemadmodum illi quoque errare videntur, qui usu venenosorum extrinseco Cor venenis quibusvis advescere putant, ut sine noxa atmospheram pestilentialem ferre queat: postquam metuene idem Cor & Spiritus, antequam per veneni consuetudinem ad virus pestilens ferendum præparentur, succumbant ac pereant. Multo minus illis auscultandum, qui per veneni extrinseci & intrinseci similitudinem Zenextra intrinsecum allicere & educere autumant: cum nihil obstet, quominus venenum pestilentiale latens, utpote extra dubium activum magis, externum Amuleti ad se rapiat, hinc non tam infringatur, quam accessorio novo exaltetur.

§. XXVIII.

Præterea, utut Venena corpori animali seu humano viventi deprehendantur talia, i. e. summe exitiosa, se tamen mutuo, per intrinsecam tendentium, destruere & unum alterum exturbare, minus censendum. Alias plu-

D

plu-

plura horum in uno Periapto, v. g. pulvis Bufonum cum Arsenico, aut simul cum Mercurio sublimato in illo, quod *Job. Rhenanus* adeo commendat, ad mutuam sui destructionem agerent, proin veneno pestilentiali arcendo vel educendo inepta evaderent. Aut, juxta *Unzerum catoptr. pestil. libr. 2. c. 9.* quid impedit, quominus cœtera quoque toxica, v. g. Napellus, Aconitum &c. supra Cor gestata, in amoliendo aut delendo Contagio pestilentiali æque efficacia deprehendantur? dum Arsenicum, Mercurium & Bufones aliquid præ his peculiare, habere hæctenus nondum evictum fuit. Ne addam, forte nec cuncta venena a cunctis venenis subigi ac domari, dum experientia edocemur, Arsenici v. g. virtutem deleteriam per Mercurium sublimatum vel præcipitatum haud temperari, sed his combinatum aut virulentiam pristinam retinere, aut cum priore in Butyrum seu Liquorem corrosivum valde facessere: nec Mercurii sublimati corrosivitas per Arsenicum simileve toxicum, sed per Mercurium currentem, mitigatur ac dulcescit. Quem qui inter venenum recensent, injuriam eidem faciunt, dum plusquam innotescit, sive extrinsecus, sive intrinsecus, applicatum, nisi salibus, sive externis, sive internis, connupserit, nihil delaterii ac corruptivi alere, vel exerere, ut ut Toxicorum albo perperam insertum.

§. XXIX.

Qua occasione, ac dum Hydrargyrum venenorum classe jure excluditur, nec inter Periapta, quæ per suum venositatem in auram pestilentialem agunt, hoc locum inveniet. Minime pro illo interpellabit vis resolvendi evidens & Lactis defectum penes Fœminas emendans, utpote qualis haud deleteria dici valet: nec, quod *Begninus tyroc.*

tyroc. chym. l. 2. cap. 13. tradit, Idriæ equidem loca adlita annuatim fere pestilentiam infestare, pagum tamen hujus, Goriz dictum, ubi Mercurius abunde foditur, ab hac nunquam non immunem manere: nec quod *Sennertus* sibi relatum addit, quibusdam testam Avellanæ, qua Hydrargyrum gestabant, Peste correptis ruptam fuisse. Ambigere nimirum de posteriore hoc phœnomene concedit contraria experientia, in simili occasione annotata in ejusmodi subjectis, quibus Lue contaminatis juglandis cortex cum Hydrargyro integer mansit. Salus vero hujus pagi intermedia Pestilentiaë jacula adeo perennis forte non Mercurio compactiori hujusve veneno, sed fuliginibus ejus e venis exhalantibus, & atmosphæram replentibus, aut aliæ minus sensibili causæ, erit adscribenda.

§. XXX.

Pari modo forsan de Bufonibus foret differendum, utpote quorum cadavera horumque recrementa exsucca & arida nullum amplius virus fovent, gummi Tragacantha vero ac Cera obvoluta, nihil ejus exhalant, proin nec per hoc seminium pestilentielle avertunt vel infringunt. Et hodie in vulgus innotescit, Bufonum pulverem, casu magis, quam consilio omnis venenositatis expertem, ac diureticum potentius, in Hydrope consummato, salutari successu fuisse assumptum, ut penes *Solenandrum S. 5. consil. 15. obs. 19. Wierum de Lamis cap. 35. S. 9. & Petra: nosol. harm. diff. 35* legere datur: proin etiam hic, quicquid sub Zene-xi nomine in peste agit, sine veneno agit.

§. XXXI.

Ova Zephyra promit *Helmontius*, dum cum aliis Hyacinthum & Smaragdum in nudo pectore gestare sva-

tiam anteponit *Dodonæus*, *Bootius* &c. posteriorem præ altera commendat Ille, & quidem sub deliro religionis documento, quod in Pectorali Pontificis Hebræorum olim non frustra legatur Sapphyrus, excluso Hyacintho. Pensitans secum nihilominus *mirus ille paradoxorum faber*, gemmis destitui pauperes, quibus nihilominus Pater pauperum præ divitibus prospexerit, ambiguus hæret has similesve gemmas verum Pestis Zenexton credere. Quin potius levi credulitate *Guardiolaræ*, Chirurgo Hispano, fidem adhibuerit Succinum rubrum, quasitoto triennio, quo Præfectus Xenodochii in obsidione Ostendana extiterit, se per hoc incolumem conservavit, sodalibus suis e medio sublatis, deprædicanti. Modum hoc salutariter utendi ita exponit, ut primo ad pulsus corporis principales seu planetarios, utrinque sc. ad tempora, ad carpos, malleolos & sinistram mammam, Bitumen hoc fricetur, hinc de collo in pectore studiose gestetur.

§. XXXII.

Ego hunc *Guardiolam*, quod Remedii tanti, ab imensa Bonitate pauperibus maxime destinati coadjutores suos non participes reddiderit, in calamitoso adeo negotio secum constitutis, aut impium, aut mendacem, auguror; in Manium vero *Helmontianorum* credulorum & de illo verbosius ratiocinantium gratiam hæc subnecto. Virtutem prophylacticam hujus succi ex vegetabili marini, post *Experientiam* nominati Chirurgi jactitatam, *Helmontius* petit ab ejus textura porosa & vi tractoria, non limitata, sed generaliore, per quam quælibet leviora, hinc pestilentem etiam auram, alliciat; it quod *Ambra*, in Spiritu Vini soluta, vulneribus venenatis desperatis medeatur. Id est, perinde, ac linterum *Buboni* pestilentiali affricatum hinc Con-

Con-

Contagium arripiat atque in alios propaget, frictio ejusmodi mumiālem adferat dispositionis coaptationem seu Venenum arcendi aptitudinem.

XXXIII.

Eandem vim Succini prophylacticam minus leviter extollit *Bernhardus Croneburgius de peste*: ast neutrius promissis respondet effectus, nec ego fidem do. Haud diffiteor mirorve, *tam singulare crescens*, seu adeo diversæ propaginis concreta (quod nimirum arborum resina a maris faldine coagulum ac ultimam manum recipit,) cum Spiritu Vini solutum, seu Essentiam ejus, Ventriculo, intestinis ac Cerebro gratum & confortativum existere pharmacum: neque tamen adeo facilis mihi persuaderi patior, non Hyperbolen sapere, quod singulari vi tractrice corpus hoc salino-bituitosum signatum, ejusmodi præservativa in simul a peste vi potestate sit dotatum, per quam extrinsecus ad motum e locis membrisq; nostris pestem extirpet. Trahat secumque lever levia quævis Ambra, trahat fortassis etiam ad se odores seu effluvia, e quibusvis corporibus expirantia, propter difformitatem tamen evidentem, quæ ipsi cum cunctis rebus materialibus, odoribus ac juxta *Helmontium*, cum venenis pestilenti contagio intercedit, dubitare mihi & cuilibet integrum erit, num auram pestilentialem undique alliciat? i. e. totam atmosphæram illius, qui Succinum secum gestat, ab inquinamento maligno liberet? Jusque dum hujus Manes hoc per experientiam huic dubitationi contrariam, sufficientem, sine qua omnis theoria invalida, probent. Hosque ipsosmet in arcano hoc approbando hæsitare, hinc auguror, quod *de magnet. vuln. cur.* inter planetarios seu principiores

lus, quibus Succinum affricandum Guttur, loco hujus in *tumulo pestis* pectus sinistrum numerent. Recenset prolixioribus circumstantiis experientiam, quam jactat, Gvardiolæ, propriam silet *Tumuli pestis Conditor*, forsan nihil efficaciam in Carabe expertus. Sit medicamentum cephalicum, sit uterinum, vulnerarium &c. in ambiguo tamen relinquitur, an per vim tractoriam contra pestem præmuniat?

§. XXXIV.

Me haud lateret, præsidiorum horum prophylacticorum efficaciam singularem, ac tantum non miraculosam diversorum Medicorum autoritate & longa annorum observatione cognitam ac comprobatam existere, quorum cunctarum fidem in dubium vocare, & mihi religioni duco. Nec diffiteor, multis concretis naturalibus singulares Antipathias ac Sympathias congenitas esse, quibus se mutuo afficiant atque alterent, hincque varias eorum promanare actiones, quarum ætiologias explicare difficile admodum contingit, quinimo ad Amuletorum potestatem idem fortassis accommodare licet. Quod si nihilominus sine præjudicio & sub accuratiore disquisitione rem perpendamus, plus vanitatis, quam efficaciam, huic deprehenditur subesse: postquam mihi aliisque per Experientiam, superius adductam, innotescit, plurimos sub pestilentiali constitutione ab ejusmodi Pentaculorum gestatione nihil fructus seu tutaminis nactos fuisse, aliis non raro citius a Lue hac correptos ac delectos, contra multos hoc remedium genus adspernantes, alias interim circumspectiores & cautiores segerentes, a Contagii insultu superstites conservatos mansisse. Ita, ut Experientiam Experientiam opponere, non adeo difficile foret, potis.

tis.

tissimum si annotetur, crebrius, unum alterumve tantum experimentum, non ex pluribus & judiciose observatis formatam Inductionem, pro solidiore Experientia venditari. Metus & animus dejectus, quantum Contagione vigente noceat, contra Confidentia ac Fiducia quantum profit, malum hoc experti utrinque testantur: Amuletorum usus E. hoc tempore concedatur, minusque dissvadeatur, si non pro corpore, saltim animo, firmando illorum præprimis, qui præjudicio ejusmodi remediorum occupati: ne Contagium nimis & præter rationem horreant, ac præmunimine hoc destituti, a levissima forte occasione offendantur & præcipites dentur. Secus interdum loqui cogimur cum vulgo, ac sentimus cum eruditis.

§. XXXV.

Nollem pariter fidem frivole præstare Fonticulis, quos multi Medicorum Prophylacticum eximium ajunt, *Ingrasius v. g. H. Saxoma, F. Hildanus, Horstius, Sennertus, Glandorpius, Diemerbrock & Hodges &c.* non tantum, quod alii eorum efficaciam in dubium vocarint, v. g. *H. Augenius, Fr. van der Meye /* atque *Höchstetterus*, inter quos prior cavet, ne, qui Cauteria gestant, cum hominibus infectis commercium habeant: sed quod ipsamet Experientia illam suspectam reddat, aut saltem de eadem ambigere jubeat; nec *Diemerbrockius l. 2. c. 8.* Fonticulorum encomium adeo audacter proclamare audeat: *Quandoquidem, pergit, in hac peste non unum, sed plures, etiam cum fonticulis mortuos fuisse novimus.* Nec diffiteor, quod Cauteriorum admiratores pro ratione supponunt, nonnullis antiqua ulcera, quæ in cruribus habuerint, conservationis favorem præstitisse: de emissariorum horum, si quem *Lues pestilens* invaserit, dolore insigni mox conqueratur hic, il-

illaque tabum plorent pravum, nigricantem ac graveolentem, si potissimum antidoto statim sudorifero ille sibi prospiciat. Ego aliique hujus urbis Medici ac Chirurghi idem in supera Peste testamur: testari tamen nobis pariter liceat sublestam eorum in diversis fidem, quos, non obstante fonticulo, Peste correptos & extinctos recordamur. Memini cujusdam Typographi, Viri quadrati & robusti, quem, fonticulum in brachio gestantem, statim in principio illius fatalis morbi, cum Uxore & Filia, idem invaserat, quique cum Uxore & quidem emissario tali destituta eluctabatur, decedente Filia juvencula: tamen post bimestre fatum idem, sub fonticuli pristini cultura, sibi funestum experiebatur.

§. XXXVI.

Modum Cauteriorum in peste agendi quod concernit (si forsau alicujus virtutis) seminaria hujus non tam arcere ac dispellere, quam admissa exturbare, proin, accuratius loquendo, non tam a morbo hoc præservare, quam eundem sanare, illa videntur: perinde ac Bubones, Anthraces, &c. materiam morbificam ex toto recipiunt atq; eliminant. Sive hoc perficiant per irritationis speciem, qua vasa sibi propinquiora ad venenum exceptum cum quibusvis corporis inquinamenti evomendum disponant. Ast eo ipso, dum ex communi omnium consensu concedimus, venenum illatum non, nisi per metastasin criticam, eliminari, hujus autem locum & modum determinare cum in Artis potestate haud sit: Naturam Artis vestigia undiq; secuturam, difficile dictu? Quin imo, si aliquam huic vim in hoc pasu indulgeamus, Crisin & tendentiam Naturæ, quæ in medela hujus morbi efficacissimum ac tutissimum est remedium, turbare videbimur, sine dubio non in salutem, sed exitium, ægrotantis

tis

tis. Emergunt illis quoque, quibus Cauteria inusta, Bubones, Carbunculi &c. E. irrita sunt illa, dum Natura Artis Emunctoria negligit, aliaque loca, in quæ venenum deponat, quærit; aut illa fors Natura molimina eousque sufflaminant, ut hæc insufficienter ex peblendis tumoribus fiat. Quale quid in puero quinque vel sex annorum auctavi, qui propter insignem oculorum Lippitudinem fonticulum ab aliquot mensibus gestans, ex Peste Bubonem in Inguine sinistro equidem monstrabat, qui tamen profundius hærens minus decenter elevabatur, manante per illius ostium ichore consveto, & ægro præter opinionem quarto die fati cedente.

§. XXXVII.

Et ne occasione *H. Augenii* superius allegati huc repetam, per Ulera hæc medicinalia æque, ac per meatus naturales, malignitatem pestilentialem se ab extra facile insinuare posse: haud penitus tamen improbabile videtur, horum villas aliquando irritare non in toto tantum conceptum, seu quod hoc jamdum pervasit, venenum, sed eadem quoque immediate ab exta ac particulariter feriens: quia non post graviora demum symptomata & iniquationem totalem, sed a primo mox invasionis momento, Fonticulum laceßere solet. Quam quidem meam conjecturam haud omni ratione destitui puto, si addidero, per contactum corporeum vel ipsorum peste decumbentium, vel horum cadaverum, vel utensilium aut cujusvis apparatus Anthraces similiaque Pestilentiaæ phænomena in ipsa parte contrectante produci atque emergere, antequam in corpore reliqua evidens contingat mutatio, per poros cutaneos illius Contagio se insinuante. Chirurghi siquidem meminimus, qui, cum Bubonem subalarem manu explorare con-

E ten-

tenderet, & sudor illius loci horrorem ipsi incuteret, in medii contrectantis manus digiti extremitate pustulam nigricantem, Carbunculi primordium, sibi exortam apprehendit, symptomatis consuetis successive supervenientibus. Pariter *Thomson*, Medicus Londinensis sui temporis Celeberrimus, cum Cadaver Luc infecti dissecando evisceraret, finita operatione manus sinistra, tabo illius adhuc tepido madefactæ, torpore ad rigiditatem usque percussus secessit: irrumpentibus scilicet per manus poros, a tepore cadaveris laxatos, miasmatis vafris malignis, ad totum sensim exporrectis. Similis huic videtur *Observatio Foresti* dum *6. obs. 22.* perhibet, juvenem quendam, cum domum, in qua ante sex menses peste nonnulli decesserant, a se conductam, ingressus esset, manumque in scrinium quoddam, forsitan minus rite repurgatum, immisisset, a tela aranea, super illam decidente, pustulam pestiferam obortam, postmodum somnolentiam, horrorem & febrem validam, sensisse. Spectat huc, quod *Diemerbræck obs. 119.* refert, Pharmacopœum quendam anno post exantlatam Pestem, cum stramen, cui ægrotantis quondam lectus incubuerat, dextro crure ab uno latere in alterum, pro exquirendo certo instrumento, dimoveret, naribus mox situosam quandam fracedinem simulque dolorem circa inferiorem pedem urentem sustinuisse, insequente vero die in eodem loco pustulam nigricantem & sub hac Carbunculum pestilentialem latitantem visam fuisse, sine febre aliisque molestiis. Pulsam ac corpus peste laborantium, dum hi sudant, vel per malitiam morbi madent, contrectare, periculosum valde non sine ratione ajunt Loimiatri, Contagio, visciditate obvoluto, contrectantis cuti facile adhærescente, ejusdemque poros

clan-

clandestine subintrante. Bina hujus rei Exempla recenset *Gieslerus de Peste Brunsvic. obs. 128.* unum Medici Collegæ, qui in tangendo pulsu infecti sensum quasi formicantem in digito se percepisse, narraverat, insequentibus symptomatis lethalibus *obs. 105.* commemoratis, alterum, quia ad scopum præsentem minus collimat, mitto.

§. XXXVIII.

Qualia hujus generis dum de impressione malignitatis pestilentialis per cutem integram facta, abunde testantur, rationi haud omnino repugnabit asserere, vel opinari tantum, paria seminia per cutem, a cauterio erosam, interiora subire posse: proin Symptomata, Contagionis tempore circa ostia fonticulorum obvenientia, minus firmiter probare, se necessario & semper ab intra, sed ab extra etiam aliquando, evenire. Hisque observatis non absolute concludendum, esse Fonticulos emissaria adæquata, pro virulentia intus congesta ad se allucienda & rejicienda, ut triviale & plerorumque consensu approbatum hæctenus asseruit dogma, & per consequens nec præservatoria, nec curatoria, pestis instrumenta evacuatoria.

§. XXXIX.

Inter Prophylactica communiter depromunt Suffimigia varii generis, simpliciora & composita, domestica & officinalia magis, cuncta forsan satis suspecta & minus tuta. Cum vix concipi queat, quin talium pleraque, frequentius administrata & excepta, Cerebrum ac Pulmones evidenter lædant, hinc Vertiginem, Cephalalgiam, Dyspnœam & Cordis anxietates, ad suffocationis metum, oppido patrent. Qui infirmitate, tantum a-

E 2

liqua;

liquali horum organorum alias laborant , ex faliginibus ac vaporibus ejusmodi gravioribus se facile offendi , ipsimet conqueruntur ; sive fuerint mere sulphureorum & acidorum , sive heterogeneorum & fumosorum magis : quinimo nec perfectius sanis omnino quadrant , partes illas vitales earumque functiones dum in his quoque sensibilibiter turbant. Fugimus maxime & dissvademus sub endemica ejusmodi constitutione atmosphæram crassio-rem & exhalationibus heterogeneis turgentem , sereni aeris cupidi : paramus nihilominus talem magno conatu & singulari studio per fumos ex Cornubus & Ungulis animalium , ex soleis calceamentorum attritis , Ligno Fraxini , Juniperi ac hujus Baccis , Sulphure , Nitro , Thure , Succino &c. accensis atque deflagrantibus , ac per aceti vapores super lateres calentes profusi.

§. XL.

Ætiologiam eorum & rationem a Contagio præservandi fingunt alii , quasi ex aere ambiente miasmata maligna exturbent seu præcipitent : alii , quasi poros ejusdem Atmosphære eousque repleant ac constipent , quo minus illa admittat ac recipiat. Neutrum horum nobis persuaderi concedit horum summa activitas , per quam , si corpora & supellectilia solidiora & ipsamet corporis nostri compagem spissio-rem promptissime subeunt , aeris fluidum æque ac effumationes vi ignis concitatas , pariter meabunt ac iis adhærescent , ut fumi quoque ejusmodi Pestilentie fomitem idoneum præstent : perinde ac aerem nebulosum , atq; crassio-rem quemvis pestilentia- libus miasmatis ferendis ac transportandis receptaculum , ac vehiculum commodum præstare credimus , hinc tenuiorem ac puriorem quærimus ac anhelamus. Imprudentia

dentiaꝝ proin accusandi nos eo magis, dum per præconcep-
tam, de suffimentorum utilitate singulari, a Prædecessoribus
opinionem, ad spissitudinem perniciosam magno studio
per fumos ejusmodi aeri inducendam adigi nos patimur.

§. XLI.

Ita ut, si dicendum, quod res est, suffimigia for-
tassis plus noceant, quam profint, & verendum veniat ne a
fumis, præservationis gratia studiosius concitatis, plus pe-
riculi in nos retundet, quam ab ipsis exhalationibus vi-
rulentis. Ne addam, ex eorum exuperante usu genitam
Nauseam, Cephalalgiam, Vertiginem &c. imprudenti-
oribus ac meticulosis suspicionem & Contagii suscepti
persuasionem fallam aliquando parere, hoc ipso tamen
infectioni realem viam sternere, i. e. per terrorem in
Pestem conjicere. Et si absque omni præjudicio Expe-
rientiam negotii hujus Arbitrum petamus, corripuntur
ac prosternuntur Peste æque infumati, quam qui in cu-
biculis & atriis minus fumosis degunt: Contra immu-
nes ab ejusdem servantur Contagio, atmosphæram sin-
ceriorem ac serenam magis colentes, quam Fumaria
quærentes. Hinc, an tantus fumigerorum seu suffimigan-
tium usus, difficulter determinari poterit, nisi meris pro-
pavitis dogmatibus tenacius inhærere quis malit: i. e. du-
bia ac minus fida relinquatur Prophylaxis a suffimigiorum
farragine expectanda. Et quoties non contingit, fumos e-
jusmodi medicatos personis ex improviseo accedentibus,
seu prætereuntibus saltem, horrorem propinquieris
Contagii & vicinitatis infectæ incutere: quemadmodum
non semel factum recordor, ut illi, qui masticatoriis seu
sublingualibus activis magis, etsi svavioribus, delecta-
bantur, appropinquantibus formidinem nauseabundam.

conccitarint, eosdemque hacratione tantum non infecti-
onis periculo exposuerint, si imprimis illorum anathy-
miosin per idiosyncrasiam quasi horreant.

§. XLII.

Nec advertere hoc loco inoportunum erit, si de
expellendis & enecandis, per evaporationes ac fuligi-
nes; variorum insectorum generibus Patres-familias fu-
erint solliciti, horum singulis exterminandis non quas-
vis earum hos nuncupare, naturam & genium eorum
diversum noscentes: & Pediculis extirpandis Campho-
ræ inserviunt exhalationes, vestimentorum Tineas ar-
cere dicitur foliorum Juglandis & Lupuli odor, cum
ligni Pini exhalationibus, Cimices expellit fumus Sul-
phuris Ceræ intermixti, Bufones fugat nidus Axungia rotarum,
Mures fumus Origani accensi & serpentes fumus radi-
cis Liliorum, Ungulae Equi & Solearum veterum calcea-
mentorum; ut adeo cuilibet horum aliorumve animan-
tium suus stet determinatus seu specificus hostis. Nos ni-
hilominus discutere & arcere contendimus pestilens virus,
cujus genium omnino ignoramus, per totidem ac infinitas
effumationes, inepto conatu & irrito successu: nec un-
quam ambigentes, numne harum fuliginum aliqua speci-
es corpus ad illud admittendum potius disponat ac præpa-
ret, quam contra idem præmuniat? Paucis, Effumationes,
ut tales, prout nunquam, ita nec hoc tempore, profunt,
Cerebro sc. ac Pulmonibus molestæ: nec per specificam
suam texturam, quia raro unius, sed ex diversorum concre-
torum fulginibus mixta, & suffimenta per plurimum simpli-
cium compositionem parantur, quorum quod specificè
magis agat, nondum innotescit.

§. XLIII.

§. XLIII.

Approbo moderatum suffimentorum usum, huncque non in Aere liberiore & patentiore, quasi hunc contra Contagii appulsum defendat, aut infectum ab inquinamentis malignis depurget & ad pristinam sinceritatem reducat; sed in cubili, ægrotantium exhalationibus recrementitiis & nauseabundis referto: quo ab illorum odore præmunitæ nares horum, quibus eum decumbentibus intimius intercedit commercium, Medici, Chirurgi &c. ab harum frædine non adeo facile afficiantur, i. e. insuetæ ab ægris elevata transpirationes aliquomodo subigantur. Quamvis eo ipso, dum suffimigiorum sub Constitutione ejusmodi epidemica penes plebem introducta & per immutabilem consuetudinem canonisata deprehenditur administratio, religio videri queat, eandem penitus dissvadere, timidi-usculis imprimis: quo nimirum horum ædes & concamerationes ab exhalationibus sensibilibus per insuetudinem suspectis per illam liberentur; aut, quo perinde forsan, ac a Periaptorum gestatione, animosiores reddantur inquilini, nec contagium adeo formident.

§. XLIV.

Consultum nonnullis videtur ac in more positum observamus, ut iisdem ægrotantium cubiculis aliisque ædium infectarum locis Lac dulce, in scutellis latioribus exponant, sibi firmiter persvadentibus, hoc per singularem quendam Magnetismum, contagiosa miasmata, e corpore ægri exhalantia; advocare & tantum non suffocare, antequam ad atmosphæram latiore aliasque personas ferantur, hinc tegmine seu pellicula ex caruleo livescente obvelari. Huic substituunt alii Aquam calidam, minus tamen vaporantem, hinc tepidam potius, circa ægros hinc inde

inde eundem in finem illam collocantes, quo nempe Venenum pestilens ipsi immergatur. Verum Lernis Saturninis etiam hæc merito accensent sagaciores, vel quod pellicula illa virulenta in Lacte non semper compareat, vel quod concentrationis seu absorptionis illius effectus, seu adstantium indemnitus vix semper observetur: i. e. contagio afficiuntur, qui ægrotis propiores, Lacte & Aqua æque depositis, ac non depositis. Dubium insuper manet, an pellicula illa, si qua Lactem obtegat, virulentarum expirationum, an Cubiculi Atmosphæræ udosæ, aut suffimigiorum aliarumque sordium, productum sit; postquam in aliis & salubrioribus locis talem Lacti pariter obvenire oppido constat. Æque anile & inane est hoc experimentum, ac dum ova recentia concussa & in conclavi infecto posita intra Nythemeron corrumpi & putrescere ajunt. Cum ob squalorem loci, in quo hæc asservantur, hoc facile fieri queat, fiat quoque alio tempore & in salubriore loco, nec tamen semper adeo brevi, intra temporis |nominati angustiam. Denique nonne idem Lac vel Aqua, quam forte attraxerat, virulentiam eadem facilitate dimittere poterat? perinde ac alii miasmatum pestilentialium fomites sibi immerisa seu impressa denuo diffundunt.

§. XLV.

Ejusdem indolis videtur Cautela monitumve quorundam, per quod Contagio vigente Pistoribus panem calidum adhuc divendere, sub supplicii ultimi pcena, interdicitur: ex supposito, nihil pane ejusmodi venenum ab extra potentius attrahere, hinc in comedentes derivare. Sane rigidior justo hæc Lex, & cujus transgressioni pcena tanta haud proportionata dicenda: aliàs in ipsa
pi-

pistrina & prope præfurnium mox talis attractio foret metuenda, h. e. panis furno extractus inter frigesendum a miasmatis virulentis, plus minus propinquis facile inquinaretur. Non multum repugno, a pane calido, ori agonizantium (quod nonnullis in more) imposito, expirationes horum virulentas excipi, adeoque ne latius & in totam domum hæ explicentur, inhiberi: hujusmodi rei longe alia est ratio, quam præcedentem. Excipit forsitan panis fuligines funestas e faucibus morientis, quibus propinquius admovetur: attrahere vero paria miasmata ex Atmosphæra latiore, nondum comprobatum.

§. XLVI.

Haud majoris virtutis pro miasmatis pestilentialibus avertendis apparent Odoramenta plus minus suavolentia, sub diversa forma quæ naribus hinc inde admovere jubent; ni forte simul detrimentosa: sive ex acidorum, sive sulphureorum ac aromaticorum, genere fuerint. Utpote a quorum sollicito & crebriore usu metuendum, ne cum exhalationibus odoriferis suavioribus, quos tunc arduo molimine anhelamus, evaporationes simul pestilenciales per Nares Cerebro ac Pulmonibus ingeramus. Quinimo horum nonnulla, v. g. Aceta, nervoso generi æque ac pulmonibus infesta existere, neminem latet, quibus potissimum ex alia causa morbove Organa hæc minus firma obtigerunt. Moschum in specie *Valescus de Taranta* sub Constitutione pestilentiali fugiendum monet, quod de hac & aliis fragrantibus alii pariter Medici, v. g. *Diemerbræck*.

F

bræck.

bræk, afferunt, ab eorum usu multos pejus se habuisse, eis-
que adsvetos præ aliis citius fuisse infectos, testatum facien-
tes; seu svaveolentia efficere, ut cum iis pestiferi halitus
simul promptius recipiantur, quam depellantur: quod ad
taliū occursum potentius ac crebrius inspiremus, proin-
cum aëre uberiore, huic intermixta minima contagiosa
copiosius ad interiora ferantur. Accedit, odoriferorum
quorumvis usum nimium, seu abusum, spirius animales
facile distrahere & ad temulentia non infimum gradum,
gravedinem ac cephalalgiam conturbare; sicque
primordia quasi Pestilentia ponere. Neque adeo inepte a
nonnullis annotatum legimus, illos, qui gratis odoribus
adsveti, si gravi & molesto foetore inopinato percellantur,
ab hoc gravius horrere & affici præ illis, qui svaveolentia
naresque suas minus studiose curant.

§. XLVII.

Pastoribus, Medicis coeterisque, quibus ægros visi-
tare & cum illis agere officii ratio jubet, temperatiorum
odorum moderatum cultum vix dissvadeo, pro
nausea, quam ex fracedine excretorum alvi, sudoris alio-
rumque recrementorum facile patimur, avertenda seu dis-
cutienda; extra quales occasiones tamen illa potius ne-
gligenda ac rejicienda, ob rationem explicatam: nisi for-
san in timidiuſculis seu formidulosioribus subjectis, quæ ex
cujuslibet odoris insveti occurſu mox terrentur, & pestis in-
volatum sibi præpropere fingunt: quamvis aliis fortuito ac-
cedentibus curiosior ejusmodi odoriferorum versura itidem
Pestis timorem incutiat, imo per hunc terrorem in eandem
conjiat.

conjiciat. Quod quidem ab ejusmodi odoriferis magis metuendum, quæ per individualem Idiosyncrasiam abhorret unus alterve, talia vero dum tolerare occasio jubet, in deliquia & palpitationem Cordis, vertiginem &c, Pestis antesignanos atque comites individuos, conjicitur.

§. XLIIIX.

Etsi nec illi Prophylaxin adeo salubriter trahant, qui, ad alterum extremum inclinantes, foetores seu fracidos halitus commendant, hisque contra Contagii insultum se firmare student, Hircum v. g. olidum in ædibus alunt, & per graveolentiam cadaverum atque cloacarum atmosphaeram ejusmodi virulentam potenter emendari autumant aliisque persvadent. Quasi nimirum unum foetoris genus alterum subigat seu hujus vim infringat, graveolentia spiritibus præsvavioribus plus roboris concilient, hos per anathymiales suas salino-sulphureas sigendo, & contra infectionem præmuniant. Quippe si Experientiam ducem sequamur, hæc sane abunde comprobatur, pluribus Nostratium ædibus ducem illum gregis in proxima eque pesti ornamento extitisse, eandem tamen ab illis harumve inquilinis minus feliciter declinasse. Hircum, ut ajunt, mulget, qui a Capri barba ac graveolentia tutamen sibi promittit, hinc nasum ejus nidori supinat: & cur non gratior atque efficacior foret puellarum hirquitallientium cohabitatio præ caprarum ejusmodi foedo ac spurco Admissario? Sero proin & temporis demum progressu sapientes non adeo avide, ac in principio, quæritabant hos Custodes cornigeros, imo hos ad caulas remittebant. E

quamvis nemini contradicere in eo malim, quod unus foetor alterum supprimat vel destruat: quia nihilominus exhalationes pestilenciales inodoræ sunt naresque minus feriunt, olfacere haud nequeo, qua ratione, cui nihil inest olidi, a foetore corrigi vel discuti possit. Graveolentia pariter ac suaveolentia spiritus non (ut communis fert traditio) ligare aut figere, sed utraque hos potius concitare & in motum abripere, multifariis & quotidianis edocemur experimentis, v. g. dum foetores graviores nocturnum quoque somnum interpellant, Hystericas & Lipothymia obrutos foetores diversigenis, & spirituum torporem solvunt, e. g. Asæ foetidæ, Galbani, Corii & plumarum accensarum, Ac contradictionem non levem involvit, foetores Nares atque Cerebrum petere & contra Contagii insultum firmare, spiritus tamen, per hoc undulantes, non afficere, non commovere, & quæ nugæ hujus generis aliæ. Sollicitus est Magistratus prudens & suorum civium curam gerens, ut viæ publicæ a stercorebus animalium & sterquiliniis quibuslibet curatius munden- tur, quod immunditie hac, tempore imminentis vel flagrantis Luis, civitati nihil perniciosius contingat: quini- mo ex Historicorum non minus ac Medicorum relationi- bus variis liquet, per diuturniores obsidiones, strages bellicas ingentes aliasve occasiones putrilaginosorum foetorum noxas pestiferas hinc inde fuisse concitatas. Foetorem ita- que redolere videtur hoc de foetorum putidorum emo- lumento assertum, hinc studiosius discutiendum.

§. XLIX.

Qua occasione sternutatoriorum usum, num sc.
Con.

Contagionis temp e undiqve salutaris existat, non pos-
sum non in dubium vocare, postquam ex Physiologicis in-
notescit, ejus eqvidem molimen ultimum a violentior^e
expiratione dependere, adeoque aerem per tendentiam
hanc potentius explodi, neqve ab hac expiratione extra-
ordinaria, sive spontanea, sive per ptarmica concitata,
pulmonum interiori compagi aut sangvini aliquid fore
metuendum. Quia tamen ad elisionem hanc strepiferam
plus aëris compressi requiritur, & quemlibet docet Ex-
perientia, illam antecedere ac ad eam profundior^e &
majoris conatus anhelitum inspiratorium prærequiri:
nullam nobis concipere, vel præstare, poterimus ster-
nutationem, quin sub hac aeris plus, hinc plus contagi-
osi, quam extra hanc explosionem, pulmonibus ingera-
tur, proin in ancipiti nos hære, num sub Sternutatio-
nis strepitu ab inspiratis plus metuendum, quam ab ex-
piratis levaminis sperandum, i. e. sub inspiratione sternalia
plus maligni ad interiora converti, ac sub expi-
rationis tendentia elidi. Ad minimum, cavendum esse
puto, ne in atmosphæra suspecta degentes vel medica-
mentis, vel ulla ratione, sternutationem moveamus, sic-
que ancipiti huic effectui occasionem præstemus.

§. L.

Catharticatorum, sive *ἀνω*, sive *κάτω*, evacuanti-
um, usum Prophylacticis fidis annumerare, vel ideo du-
bito, quod venenum pestilens non avertant, nec extur-
bent, viscera, humores ac spiritus contra illud haud præ-
muniant, interim vires plus minus enervent, ac sub ca-
lamitate hac epidemica ad Hypercatharses cruentas faci-

le disponant. Equidem communis est traditio, Purgantia ac Sudorifera corpus a superfluitatibus nocivis liberare, sicque, si non immediate, mediate ad minimum, hoc contra illam tueri seu præservare: in specie vero humores pravos, in corpore congestos, causas variorum Morborum, & per quos illud ad Pestem admittendam præparatur, evadere; proinde eorum evacuatione seu expurgatione ante omnia esse cogitandum. Quod ut securius fiat, illam prudentiam maxime commendant, ne Catharticis potentioribus Corpus exagitetur, sed lenioribus & mitius tantum agentibus negotium evacuatorium committatur, Aloëticis v. g. Agarico, Rhabarbaro &c. quod per fortiora humores violentius agitentur spiritusque exhauriantur & confundantur, sicque corpora ad pestem potius præparentur, leniora vero sine tanta violentia alvum subducant & cocochymiam paulatim atque blandius educant.

§. LI.

Ast eo ipso, dum, ex confesso plerorumque, Contagium pestilens pura pariter, ac impura, corpora, invadit, errare illi videntur, qui a Purgantibus crebrioribus immunitatem a Peste pollicentur. Ajunt, Subjecta impuriora levi de causa in Febres aliosque morbos (putridos dictos) conjici, hinc ad Pestem facilius suscipiendam apta reddi: qualis in Cacochymicis graviores quoque putredines & pejora symptomata concitet. Quia tamen Pesticum Putredine nihil intercedit commercii, nisi quatenus vitalitati vim inferendo illa hanc introducit; Putredo, si quæ Febribus

bus

bus similibusque affectibus subest, (de qua tamen olim jamdum dubitatum fuit) ad pestem potentius inclinare seu disponere nequit; nec omnis Cacochymia putredinem pedissequam seu comitem habet: nec ab hac in Peste enormiora semper symptomata metuenda. Et ejusmodi Corporis puritas seu humorum pravorum eductio sub constitutione pestilentiali forsan sine summo periculo vix acquiritur; quod hi ad orgasmum hoc tempore sint procliviores, leviter stimulari, alvi fluores exitiosos moveant, quo magis cacochymica corpora extiterint. Et eo ipso, dum minus liquet, numne aliquid jam dum virulentiae conceptae in corpore latitet, verendum manet, illud ab evacuante etiam leniore non sine periculo commoveri atque actuari seu intendi.

§. LII.

Mitiora purgantium non, nisi in primas vias agunt, & per consequens harum duntaxat cruditates detergunt, pravos autem humores, canali sanguini inexistentes, seu Cacochymiam universalem magis, vix educunt ac corrigunt, utpote ultra istas sphaeram suam minus extendentia. Neque, si Cacochymia haec majoris gradus & pertinaciae observetur, huic solvendae blandiora purgantia semper sufficiunt, potentiora vero nunquam tuta & Pestis tempore prorsus fugienda sunt. Adeo, ut inferendum veniat, Purgantia Contagii tempore aut minus tuta, aut frustranea seu vana, contingere: neutra ratione praeservatoria congrua sive immediata, sive mediata, nuncupari mereri.

§. LIII.

§. LIII.

Sudores virulenta equidem inquinamenta, intus forte suscepta, expellunt, cujus ratione, si quis locum suspectum visitaverit, & vel ex hujus conditione, vel aliis occasionibus, v. g. terroris, alterationem sensibilem penes se sentiat, tales mox concitandi: eosdem vero corpus contra illorum ingressum præmunire ac firmare, asserere mihi haud præsumo. Contagium siquidem hoc singulis momentis, & interdum quidem insensibiliter plane corpus subire eique Pestem inferre valet: unde vel infectionis momentum nescientes sudorifera oportune propinare aut adhibere nequeunt; vel, si præ metu ejusmodi invasionis quasi perpetuo & omnino præservative his crebrius utantur, metuendum pariter, ne per illa vires consumantur, & humores modo ad fluorem nimium disponantur, modo præter naturam inspissentur, utrinque vitalitati derogetur, ac aut veneni promptiori admissioni, aut majori hujus activitati, fores panduntur. Non desunt illorum exempla, qui vel intra Nycthemeron a sudore Peste correpti, imo mox gravioribus symptomatis expositi, & remedium hoc prophylacticum vanum experti fuerunt.

§. LIV.

Miror interim *Diemerbræckiam*, dum in contextu *cap. 10. l. 2.* ut singulis quinque vel septem diebus quis assumpta Theriaca aliove sudorifero sudores in lecto clementer promoveat, consulit, *Paracelsum* tamen stringit, quando
Præ.

Præservativum optimum & præsentissimum ait, singulis senis diebus portionem certam sudoriferam, qualis sex diebus præservet, bibere & in lecto strenuo sudare: sique valde contradicentem sibi exhibet. Singulis quippe senis diebus sudorifero corpus commovere pro peste in sultu arcendo minus adæquatum erit: postquam intercularibus quoque & tantum non quovis momento virulentia hujus ingressus corpus patescit, hincque Sudoriferorum quoque usus prophylacticus mere fortuitus ac dubius erit dicendus.

§. LV.

Nec quæ eundem in finem commendant, Antidota seu Alexipharmaca fida omnino dici poterunt, non tantum quod a plerisque Scriptoribus & Practicis ingenuioribus de eorum existentia dubitetur, ac quænam illa speciatim sint, ignoretur; sed abusus imprimis ratione, dum vel iisdem crebrius justo utuntur, vel aromatica & volatilia maxime sua faciunt. Tutius se agere credentes, si præ sudoriferis illa quotidie assumant, quod singulis momentis Virus pestilens, insensibili quamvis, magno tamen, cum impetu corpori se insinuare & hominem interficere queat: inter quos allegatum modo *Diemerbræckium* reperio, quando Antidotis quotidianis corpus contra idem efficacius præmuniri contendit. Qualem tamen frequentioremodi pharmacorum usum Experiencia maxime disuadet quod sub hoc homines a Peste crebrius impetantur, aut gravioribus symptomatis, v. g.

G

Verti:

Vertigine, Somnolentia, affectibus hypochondriacis, &c. pro illorum varietate, premantur, aut contagio oppressi pejus longe se habeant. Multos perhibet *Gieslerus de Peste Brunsvic. obs. 124.*, cum nimis curiose pestem declinare & foribus suis arcere sategerint, in ipsa viscera traxisse eam, viribusque ex immoderato prophylacticorum calidorum usu fractis, admissa hosti resistere amplius haud potuisse: dum contra, secundum eundem autorem *obs. 89.* dici vix possit, quam belle se habuerint omnes, qui praeservatoriis temperatis moderate usi sint remediis. Accedit, quod plerique hominum in ejusmodi medicamentis plus justo fiducia ponant, ut, si aliquid malignitatis sibi impressi sentiant vel augurentur, in his mere & sine discretionem circumstantiarum acquiescant, hisque salutem suam temere atque imprudenter committant, de vita non raro hinc periclitantes. In specie Theriaca, Mithridatium, Orvictanum, Camphorata similiaque ex farragine multiplici aromaticorum, volatilium seu calefacientium consarcinata non omnibus aequae quadrant: ita ut vix adeo inepte egerint Gedanenses, dum, notante *Medico quodam illius loci, in Literis ad Medic. Utratislaviensem conscriptis* Theriacae divenditionem publicam interdixerunt. Paucis, quaeit vulgus in ejusmodi rebus remedium seu salutem, a quibus morbus & interitus ipsismetuendi atque eveniunt.

§. LVI.

Tandem inter prophylactica, quae Diæta subministrat, moderatiora corporis Exercitia referuntur, juxta *Aristotelem*, sicut quovis alio tempore, ita sub ejusmodi
Con-

Constitutione, Sanitatem conservantia: contra male sibi prospiciunt, qui gravioribus motibus & laboribus ad incallescendum ac delationem corpus exponunt, vitandis maxime ad *Celsi* Consilium. Quod motus ejusmodi generosiores spiritus dissipent, Sangvinem exæstuaré faciant & Respirationem crebriorem reddant: a quali nihilominus in hoc casu cavere jubet *Hippocrates* atque *Avicennas*. Præ cæteris male sibi consulunt Infecti, quando motu similique intensiore exagitatione venenum haustum discutere satagunt: wollen es übergehen; qualium motuum exitiosorum Exempla *Giesleras* l. a. *obs.* 58. & 90. adducit, additque, se haud nosse quenquam, qui vel citissimo cursu, vel alio modo in aëre se exercendo, conceptum venenum dispulerit, inhærentiaque Pestis spicula, manente anima, ejecerit. Præter unicum, cujus *obs.* 55. commemorat. Servus sc. Civis cujusdam, qui contagio se tactum sentiens citissimo pede haudque interrupto cursu extra urbem se abripuerat, post varias divagationes intromissus denuo, morbo & currendo lassus lecto se committit. In cujus habitu hinc inde multi comparent Carbunculi, in ulcera sordida & profunda degenerantes, forte dum venenum conceptum, cursu abigere satagens, in exteriores magis partes excusserit. Quale quid Autor inde augurabatur, quod penes eundem edendi appetitus integer, nec ille de ullo alio symptomate conquestus fuerit, brevique sanus evaserit.

§. LVII,

Et periculi quidem hujus rationem duplicem concipere licet, vel quod in corpore, veneno pestifero jam
op-

oppresso, mox omnes vires prosterantur & ferendo in-
 sequentiam Symptomatum oneri impares dimittantur,
 motu intempestivo simul discussæ: vel quod a motu ejus-
 modi vehementiore, ad largiorem sudoris profusionem fa-
 cto, in lectum tepidiorem se haud statim recipiant, & Cordi-
 alibus atq; Alexipharmacis congruis refici patiuntur homi-
 nes tales. Sub hoc quippe statu pori cutanei, per cursum e-
 jusmodi aperti, in aëre liberiore & motu cessante, minus o-
 portune denuo occluduntur, sicque reprimitur non sine to-
 tius Naturæ conturbatione id, quod prodire sanitati con-
 sultum erat: supervenit proin mox profundior somnus,
 delirium, febris aliaque hujus generis tristiora phæno-
 mena, ac tandem ipsa mors omnia
 solvens.

S. D. G.

